

Cauza C-212/20

Rezumatul cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție

Data depunerii:

12 mai 2020

Instanța de trimitere:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

22 ianuarie 2020

Reclamanți:

M.P.

B.P.

Pârât:

„A.” care își desfășoară activitatea prin intermediul „A.” S.A.

Obiectul procedurii în fața instanței naționale

Solicitare de plată a sumei de 50 000 PLN cu titlu de sume încasate în mod nelegal de către pârât în temeiul unor clauze abuzive din contractul de credit cu privire la indexarea ratelor de rambursare a creditului și a cuantumului datoriei reclamanților

Obiectul și temeiul juridic al întrebărilor preliminare

Articolul 3 alineatul (1), articolul 4 alineatul (1) și articolul 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (denumită în continuare „Directiva 93/13”)

Întrebările preliminare

1. În lumina articolului 3 alineatul (1), a articolului 4 alineatul (1) și a articolului 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și a

considerentelor acesteia, care prevăd obligația de redactare a contractelor într-un limbaj clar și inteligibil și necesitatea interpretării îndoielilor în favoarea consumatorului, o clauză contractuală care determină rata de cumpărare și de vânzare a monedei străine într-un contract de credit indexat în monedă străină trebuie formulată fără echivoc, și anume astfel încât împrumutatul/consumatorul să poată determina în mod independent acest curs într-o anumită zi, sau în lumina tipului de contract menționat la articolul 4 alineatul (1) din directiva sus-menționată, a naturii contractului pe termen lung (câteva decenii) și a faptului că valoarea în monedă străină este supusă modificărilor (în orice moment) este posibilă formularea clauzei contractuale într-o mod mai general, și anume cu referire la valoarea de piață a monedei străine, ceea ce împiedică apariția unui dezechilibru semnificativ între părți cu privire la drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului, în sensul articolului 3 alineatul (1) din directiva sus-menționată?

2. În cazul unui răspuns pozitiv la prima [întrebare], în lumina articolului 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și a considerentelor acesteia este posibil ca o clauză contractuală privind determinarea de către creditor (bancă) a ratei de cumpărare și de vânzare a unei monede străine să fie interpretată astfel încât să rezolve îndoielile ce decurg din contract în favoarea consumatorului și să se presupună că contractul determină ratele de cumpărare și de vânzare a monedei străine nu în mod arbitrar, ci conform principiilor pieței libere, mai ales într-o situație în care ambele părți au avut aceeași înțelegere a clauzelor contractuale care definesc rata de cumpărare și de vânzare a unei monede străine sau atunci când împrumutatul/consumatorul nu a fost interesat să pună în discuție clauzele contractuale la momentul încheierii contractului și pe durata executării acestuia și nu s-a familiarizat cu conținutul contractului la momentul încheierii lui și pe toată durata acestuia?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Directiva 93/13: al douăzecilea considerent, articolul 3 alineatul (1), articolul 4 alineatul (1) și articolul 5

Dispozițiile naționale invocate

Codul civil - Legea din 23 aprilie 1964 (Jurnalul Oficial al Republicii Polone nr. 16, poziția 93, cu modificările ulterioare, denumit în continuare „Codul civil”)

Articolul 65

§ 1. Manifestarea de voință trebuie interpretată în conformitate cu principiile conviețuirii sociale și cu obiceiurile, cu luarea în considerare a circumstanțelor în care a fost exprimată.

§ 2. În contracte trebuie identificate mai degrabă intenția comună a părților și obiectivul vizat decât sensul literal al termenilor.

Articolul 353¹

Părțile la un contract au libertatea să determine raportul juridic dintre ele, atât timp cât conținutul sau scopul acestuia nu contravine caracteristicilor (naturii) raportului, legii sau principiilor conviețuirii sociale.

Articolul 385¹

§ 1. Clauzele contractului încheiat cu consumatorul care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru consumator atunci când acestea precizează drepturile și obligațiile acestuia într- un mod care contravine bunelor moravuri și cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze contractuale ilicite).

Această dispoziție nu se aplică clauzelor care se referă la prestațiile principale ale părților, în special la preț sau la remunerație, atunci când sunt formulate în mod univoc.

§ 2. În cazul în care o clauză contractuală nu este obligatorie pentru consumator, în temeiul alineatului 1, celelalte clauze contractuale rămân obligatorii pentru părți până la terminarea contractului.

§ 3. Se consideră că nu au fost negociate în mod individual acele clauze contractuale asupra cărora consumatorul nu a avut o influență efectivă. Această situație există în special în cazul clauzelor contractuale preluate din condițiile generale ale contractului propuse unui consumator de cealaltă parte din contract.

§ 4. Sarcina de a dovedi că o clauză contractuală a fost negociată individual revine celui care o invocă.

Legea bancară din 29 august 1997 (text consolidat în Jurnalul Oficial al Republicii Polone 2019, poziția 2357)

Articolul 69 în versiunea actuală

1. Prin contractul de credit, banca se obligă să pună la dispoziția împrumutatului pentru perioada prevăzută în contract suma de bani destinată unui scop specific, iar împrumutatul se obligă să o folosească în condițiile prevăzute în contract, să restituie valoarea împrumutului utilizat împreună cu dobânda la datele de rambursare specificate și să plătească comision pentru împrumutul acordat.

2. Contractul de credit trebuie încheiat în scris și trebuie să prevadă în mod special:

- 1) părțile;
- 2) valoarea și moneda creditului;

- 3) scopul pentru care a fost acordat creditul;
- 4) principiile și datele de rambursare ale creditului;
- 4a) în cazul unui contract de credit denominat sau indexat într-o altă monedă decât moneda poloneză, regulile detaliate pentru determinarea metodelor și a datelor de stabilire a cursului de schimb valutar, pe baza căruia se calculează în special valoarea creditului, tranșele sale și ratele principale și dobânzile, precum și regulile de convertire a creditului în moneda de plată sau rambursare;
- 5) rata dobânzii creditului și condițiile pentru modificarea acesteia;
- 6) metoda de asigurare a rambursării creditului;
- 7) domeniul de aplicare al drepturilor băncii legate de controlul asupra utilizării și rambursării creditului;
- 8) termenele și metoda de rambursare a creditului;
- 9) valoarea comisionului, în cazul în care contractul prevede acest lucru;
- 10) condițiile de efectuare a modificărilor și de reziliere a contractului.

3. În cazul unui contract de credit denominat sau indexat într-o altă monedă decât moneda poloneză, împrumutatul poate rambursa ratele de capital și dobânzi și poate efectua rambursarea anticipată a valorii totale sau parțiale a creditului direct în moneda respectivă. În acest caz, contractul de credit prevede, de asemenea, regulile pentru deschiderea și menținerea unui cont pentru colectarea fondurilor alocate pentru rambursarea creditului și regulile pentru efectuarea rambursării prin acest cont.

Articolul 69, în versiunea de la momentul încheierii contractului, și anume 16 mai 2008

1. Prin contractul de credit, banca se obligă să pună la dispoziția împrumutatului pentru perioada prevăzută în contract suma de bani destinată unui scop specific, iar împrumutatul se obligă să o folosească în condițiile prevăzute în contract, să restituie valoarea împrumutului utilizat împreună cu dobânda la datele de rambursare specificate și să plătească comision pentru împrumutul acordat.

2. Contractul de credit trebuie încheiat în scris și trebuie să prevadă în mod special:

- 1) părțile;
- 2) valoarea și moneda creditului;
- 3) scopul pentru care a fost acordat creditul;

- 4) principiile și datele de rambursare ale creditului;
- 5) rata dobânzii creditului și condițiile pentru modificarea acesteia;
- 6) metoda de asigurare a rambursării creditului;
- 7) domeniul de aplicare a drepturilor băncii legate de controlul asupra utilizării și rambursării creditului;
- 8) termenele și metoda de rambursare a creditului;
- 9) valoarea comisionului, în cazul în care contractul prevede acest lucru;
- 10) condițiile de efectuare a modificărilor și de reziliere a contractului.

Articolul 111 în versiunea de la momentul încheierii contractului, și anume 16 mai 2008

1. Banca este obligată să anunțe la locul unde se desfășoară activitatea, într-un mod general accesibil:

- 1) ratele dobânzii aplicabile fondurilor pentru conturi bancare și credite;
- 2) ratele de comision aplicabile și valoarea taxelor percepute;
- 3) termenele capitalizării dobânzii;
- 4) cursurile de schimb valutar utilizate;
- 5) bilanțul cu avizul auditorului pentru ultima perioadă supusă auditului;
- 6) componența consiliului de administrație și a consiliului de supraveghere ale băncii;
- 7) informații despre condițiile de executare a transferurilor transfrontaliere;
- 8) numele persoanelor autorizate să contracteze pasive în numele băncii sau al unității sale organizatorice,
- 9) informații despre antreprenori sau antreprenori străini la care se face referire la articolul 6a alineatul 1, cu condiția ca, atunci când desfășoară activitățile menționate în această prevedere pentru unitatea organizatorică a băncii, acestea să aibă acces la informațiile protejate de secretul bancar.

2. Pe lângă informațiile menționate la alineatul 1, băncile cooperatiste trebuie să indice și zona de activitate și banca afiliată.

Legea din 29 august 1997 privind Banca Națională a Poloniei (text consolidat în Jurnalul oficial al Republicii Polone 2019, poziția 1810)

Articolul 1

Narodowy Bank Polski (Banca Națională a Poloniei, denumită în continuare „NBP”), este banca centrală a Republicii Polone.

Articolul 24

1. NBP pune în aplicare politica monetară stabilită de Consiliul de Miniștri, în consultare cu Consiliul.
2. Principiile determinării cursului de schimb al zlotului în raport cu monedele străine sunt stabilite de Consiliul de Miniștri, în consultare cu Consiliul.
3. NBP publică cursurile curente ale monedelor străine și cursurile de schimb ale altor monede străine.

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

1. La 16 mai 2008, B. P. și M.P., împrumutați care acționează în calitate de consumatori, au încheiat un contract de ipotecă cu (A) S.A. Societate pe Acțiuni pe baza modelului contractual care le-a fost prezentat. Conform contractului, banca s-a angajat să ofere să pună la dispoziția împrumutaților suma de 460 000 PLN. Creditul a fost indexat în moneda străină CHF. Perioada de credit a fost de 480 de luni, iar rata dobânzii a fost stabilită ca suma ratei de referință LIBOR 3M (CHF) și a marjei fixe a băncii de 1,20 puncte procentuale. Suma creditului a fost plătită reclamanților în trei tranșe, conform ratelor de achiziție valutară specificate în tabelele pârâtului. La 10 ianuarie 2013, părțile au încheiat un act adițional la contract care prevede posibilitatea rambursării creditului acordat împrumutaților indexat într-o monedă străină în moneda străină CHF, la care creditul este indexat. Posibilitatea încheierii unui asemenea act adițional exista încă din anul 2009.
2. În conformitate cu Regulamentul de credit al Băncii, creditul indexat într-o monedă străină este un credit cu o rată a dobânzii bazată pe o rată de referință pentru o altă monedă decât PLN, a cărei plată și rambursare este efectuată în PLN pe baza unui curs de schimb al monedei străine în zloți, conform tabelului (§ 2 punctul 2). Conform definiției tabelului, acesta înseamnă tabelul cursului de schimb valutar în vigoare la bancă (§ 2 punctul 12). În cazul creditelor indexate într-o monedă străină, creditul a fost plătit în PLN la o rată nu mai mică decât rata de cumpărare, în conformitate cu tabelul în vigoare la momentul plății împrumutului. În cazul plății creditului în tranșe, se aplică un curs de schimb valutar nu mai mic decât cursul de cumpărare, în conformitate cu tabelul în vigoare la momentul plății tranșelor individuale. Soldul datoriei în cadrul creditului este exprimat într-o monedă străină și este calculat în funcție de cursul de schimb în vigoare la achitarea creditului (§ 7 punctul 4). În conformitate cu Regulamentul, în cazul creditelor indexate într-o monedă străină, ratele de credit care urmează să fie rambursate sunt exprimate în monedă străină, iar la data scadenței ratele de împrumut sunt colectate din contul bancar menționat la

alineatul 1, la rata de vânzare în conformitate cu tabelul în vigoare la Bancă la sfârșitul zilei lucrătoare anterioare datei de scadență a ratei de rambursare a creditului (§ 9 punctul 2).

3. În legătură cu solicitarea unui credit ipotecar indexat într-o monedă străină, reclamantii au semnat o declarație potrivit căreia au avut pe deplin cunoștință de riscul cursului de schimb valutar, au renunțat la opțiunea de a contracta un împrumut în PLN și au optat să contracteze un credit indexat în CHF, au fost la curent cu prevederile Regulamentului (A) cu privire la creditele indexate într-o monedă străină și au fost informați că valoarea curentă a cursurilor valutare este disponibilă la sucursalele băncii. În plus, aceștia au confirmat că aveau cunoștință că variația cursului de schimb valutar are un impact asupra valorii datoriei față de bancă (A) și asupra valorii ratelor de rambursare a creditului, că împrumutul va fi plătit în zloți polonezi conform regulilor descrise în regulament și că soldul datoriei creditului este fost exprimat într-o monedă străină; ratele creditului sunt exprimate într-o monedă străină și sunt rambursabile în zloți pe conform regulilor descrise în regulament. Împrumutații au semnat toate paginile cererii de credit, ale contractului, ale regulamentului și ale actului adițional la contract. Reclamantii au citit contractul și au parcurs regulamentul fără a se informa cu atenție.
4. Valoarea ratelor datorate în perioada 16 mai 2008-10 octombrie 2014, presupunând că împrumutul este un împrumut zloți, fără clauză de indexare, cu o dobândă ca pentru un împrumut indexat într-o monedă străină, adică LIBOR 3M + marjă, se ridică la 95 491,32 PLN. Diferența dintre valoarea plătită de către reclamantii în temeiul contractului și suma pe care ar fi plătit-o în cazul în situația omiterii dispozițiilor contractuale contestate privind indexarea este de 50 492,46 PLN în favoarea reclamantilor.
5. Cursul de schimb valutar utilizat de bancă în tabelul său a fost cursul pieței, în timp ce diferențele nesemnificative dintre cursurile utilizate de bănci diferite rezultă din diferențele dintre prețurile de achiziție și vânzare pe piața interbancară. Utilizarea de către bancă a cursului de cumpărare și de vânzare rezultă din necesitatea de a asigura securitatea fondurilor care i-au fost încredințate, limitând deschiderea unei poziții valutare. Principala modalitate de a elimina riscul valutar este ca banca să ofere finanțare în franci elvețieni pe piața interbancară.
6. Diferența dintre valoarea creditului pe care reclamantii ar fi trebuit să o plătească dacă ar fi încheiat un contract de credit în PLN cu rata dobânzii corespunzătoare (176 548,79 PLN) și suma pe care au plătit-o în temeiul contractului (145 983,78 PLN) în perioada de la 16 mai 2008 până la 10 octombrie 2014 este de 30 601,01 PLN în detrimentul reclamantilor. La 11 februarie 2017, diferența este de 24 803,31 PLN în detrimentul reclamantilor.
7. În perioada acoperită de solicitare, ratele creditului indexat în CHF au fost de cele mai multe ori mai mici decât în cazul unui împrumut în PLN și, în același timp, împrumutul indexat în CHF este supus rambursării capitalului de mai multe ori decât în cazul unui credit în PLN. Spre exemplu, pe baza unei analize selective a

tranzelor în perioade egale de șase luni, se poate indica că, de pildă, în luna iulie a anului 2009, rata lunară a creditului indexat în CHF a fost de 1 825,06 PLN, din care capitalul a reprezentat 991,92 PLN, adică peste 54 % din rată, în timp ce rata creditului în zloți a fost de 2 485,27 PLN, din care capitalul a reprezentat 288,73 PLN, adică peste 11 % din rată. În luna ianuarie a anului 2010, rata creditului indexat în CHF s-a ridicat la 1 712,60 PLN, din care capitalul a reprezentat 965,73 PLN, adică peste 56 % din rată, iar rata creditului în PLN a fost de 2 357,96 PLN, din care capitalul a reprezentat 255,56 PLN, adică peste 10 % din rată. Apoi, în luna ianuarie a anului 2013, rata creditului indexat în CHF a fost de 2 019,29 PLN, din care capitalul a corespuns valorii de 1 299,12 PLN, adică peste 64 % din rată, în timp ce rata creditului în PLN a fost de 2 396,93 PLN, din care capitalul a fost 298,60 PLN, ceea ce reprezintă mai mult de 12 % din rată. Ulterior, în luna ianuarie a anului 2014, rata creditului indexat în CHF a fost de 2 030,99 PLN, din care capitalul a fost de 1 320,26 PLN, adică peste 65 % din rată, iar rata creditului în PLN a avut o valoare de 1 928,45 PLN, din care capitalul a reprezentat 484,85 PLN, adică peste 25 % din rată. În sfârșit, în luna iulie a anului 2014, rata creditului indexat în CHF a fost de 2 041,59 PLN, din care capitalul a însumat 1 362,16 PLN, adică peste 66 % din rată, rata creditului în PLN fiind de 1 938,79 PLN, din care capitalul a reprezentat 537,15 PLN, adică peste 27 % din rată.

Principalele argumente ale părților din procedura în fața instanței naționale

1. Ca temei pentru cererea de constatare a caracterului abuziv al dispozițiilor contractuale, reclamantii arată că pârâtul stabilește în mod complet arbitrar cursul de cumpărare și de vânzare a monedei străine CHF în tabelul cursului valutar pentru credite în valută și credite indexate în funcție de cursul de schimb valutar. În plus, ei subliniază că nici contractul, nici regulamentul nu conțin dispoziții referitoare la metoda de determinare a măsurii valorice pe baza căreia va fi determinat cursul de cumpărare și de vânzare a monedei CHF. Cursul de schimb valutar din tabelul băncii este determinat pe baza cursului de schimb pe piața interbancară, astfel încât cursul de cumpărare sau de vânzare este deviat într-o direcție sau alta de rata interbancară, care este decisă de consiliul de administrație al băncii, iar consumatorii nu au nicio influență asupra determinării cursului de cumpărare și de vânzarea a monedei străine. În consecință, pârâtul a acționat în mod nelegal în stabilirea cuantumului datoriei și a ratelor de rambursare a creditului întemeiate pe clauzele interzise și este obligat să ramburseze sumele percepute în mod necuvenit. Creanța solicitată este diferența dintre sumele percepute de pârât pentru rambursarea creditului și sumele convenite fără clauzele abuzive.
2. În replică, banca pârâtă a arătat că reclamantii nu au contestat validitatea contractului de credit sau a dispozițiilor sale individuale timp de peste opt ani, aceștia l-au executat și au beneficiat economic de această formă de finanțare în comparație cu un împrumut în zloți. Percepția unei încălcări a intereselor consumatorilor reprezintă o încercare de a sustrage efectele unei decizii financiare care a încetat să aducă beneficiile preconizate. În opinia băncii, clauza de indexare

nu este supusă examinării cu privire la respectarea articolului 385¹ din Codul civil, după cum s-a convenit individual între părți, nu conține dispoziții contrare bunelor practici sau nu încalcă interesele consumatorului, iar banca nu determină cursului de schimb valutar din tabel într-un mod arbitrar, ci rata de cumpărare și de vânzare a CHF din tabelele de schimb valutar ale pârâtului corespunde valorilor de piață. De asemenea, banca a indicat că în conformitate cu articolul 111 din Legea bancară este obligată să publice cursurile de schimb pe care le aplică, în mod separat de orice raport contractual și în afara oricărui model contractual, iar la momentul încheierii contractului nu existau reglementări legale care să impună băncilor obligația de a menționa indicatori și modele matematice precise pentru determinarea cursurilor de schimb valutar. Banca a adăugat că ratele de schimb valutar, care se modifică în fracțiuni de secundă, sunt stabilite pe baza indicatorilor pieței globale, care sunt independenți de bancă, iar politica de menținere a tabelului de schimb valutar este supusă supravegherii Autorității Poloneze de Supraveghere Financiară.

3. Pârâtul a adăugat că, în vederea îndeplinirii Recomandării S din luna aprilie a anului 2009, a indicat în regulament că cursurile valutare sunt stabilite ținându-se seama de cursurile de schimb valutar medii anunțate de Banca Națională a Poloniei, de situația actuală pe piața valutară, de poziția curentă a băncii și de previziuni ale direcției modificărilor cursului de schimb valutar.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 1 Analiza Directivei 93/13 a Consiliului, a cărei transpunere în ordinea juridică poloneză este reflectată, printre altele, la articolul 385¹ din Codul civil, în dispozițiile de drept polonez citate mai sus și în jurisprudența Curții de Justiție, în special cele referitoare la articolul 5 din directivă și în hotărârile din cauzele C-186/16, C-96-14 și C-26/13, nu au oferit instanței de trimitere răspunsuri la întrebările adresate.
- 2 Prima îndoială a instanței de trimitere se referă la chestiunea dacă, în lumina articolului 3 alineatul (1), a articolului 4 alineatul (1) și a articolului 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului și a articolelor 69 și 111 din Legea bancară în vigoare la data încheierii contractului, este posibil să se solicite băncii ca clauza contractuală care indică rata de cumpărare și de vânzare a unei monede străine într-un contract de credit indexat într-o monedă străină să fie formulată într-un mod complet lipsit de ambiguitate - adică astfel încât împrumutatul/consumatorul să poată determina el însuși această rată la o anumită dată - în contextul naturii acestui contract, al reglementărilor naționale și al practicilor stabilite la momentul încheierii contractului. La data semnării contractului nu existau dispoziții care să prevadă obligația de a indica normele de determinare a cursurilor de schimb valutar, iar articolul 69 alineatul 2 din Legea bancară, în versiunea în vigoare la acel moment, prevedea o formă scrisă a contractului de credit și enumera ceea ce ar fi trebuit menționat în special printr-un astfel de contract (spre exemplu, suma și moneda creditului, scopul pentru care a fost acordat creditul, termenii și data

rambursării creditului sau rata dobânzii creditului și condițiile de modificare a acestuia). Situația s-a schimbat la 26 august 2011, adică la mai bine de 3 ani de la încheierea contractului, când a intrat în vigoare articolul 69 alineatul 2 punctul 4a din Legea bancară, care prevede că, în cazul unui contract de credit denominat sau indexat într-o altă monedă decât moneda poloneză, acesta ar trebui să conțină, în special, reguli detaliate pentru determinarea metodelor și a limitelor de timp pentru stabilirea cursului de schimb valutar, pe baza cărora se calculează în special valoarea creditului, tranșele sale și ratele de capital și dobânzi, precum și regulile de conversie în moneda de plată sau rambursare a creditului. Totuși, această dispoziție nu exclude libertatea băncii de a determina valoarea unei monede străine, introducând doar obligația de a prevedea regulile și limitele de timp pentru determinarea cursurilor de schimb valutar. În expunerea de motive a legii, care a adăugat punctul 4a, s-a arătat printre altele că, în urma adăugării acestui punct, împrumutatul va fi informat în mod corespunzător de către bancă despre regulile-cheie legate de rambursarea creditului încă din etapa contractului de credit. Cu ajutorul acestei soluții, băncile vor concura între ele în funcție de valoarea așa-numită „spread”. Instanța de trimitere precizează că în dreptul intern nu există nicio dispoziție care să stabilească modalitatea de determinare a cursului de schimb, ceea ce pare a fi convenabil în lumina activităților din realitatea pieței libere.

- 3 În acest context, instanța de trimitere subliniază că la evaluarea posibilității formulării fără echivoc a principiilor de stabilire a cursului de schimb valutar nu pot fi ignorate principiile de stabilire a cursului de schimb valutar de către NBP în vigoare la data încheierii contractului. În conformitate cu § 2 punctul 1 al Rezoluției nr. 51/2002 a Consiliului de Administrație al NBP din 23 septembrie 2002 privind metoda de calcul și anunțare a cursurilor de schimb valutar curent, cursurile medii de schimb ale monedelor străine sunt calculate în cazul EUR și USD în PLN pe baza așa-numitei „cotații”. Aceasta constă în trimiterea de întrebări zilnice către 10 bănci din „Lista băncilor candidate pentru a acționa în calitate de dealeri pe piața monetară în funcție de volumul cifrei de afaceri pe piața valutară interbancară - tranzacții «spot» în moneda zlot”, cu privire la cursurile de achiziționare și vânzare de EUR și USD în PLN aplicabile în aceste bănci. În conformitate cu punctul 2, cursurile de schimb ale următoarelor monede străine, spre exemplu CHF, sunt calculate pe baza cursului de schimb EUR în PLN calculat în conformitate cu punctul 1 și a ratelor de piață EUR la monede particulare de la ora 11.00. Banca pârâtă se afla pe lista băncilor candidate pentru a acționa ca dealeri pe piața monetară, ceea ce înseamnă că ratele de schimb din tabelele pârâtului au stat la baza determinării cursului de schimb al NBP. Merită adăugat că NBP, în calitate de entitate cu legitimitate statutară și constituțională (articolul 227 din Constituția Republicii Polone), care a pus în aplicare politica monetară și, mai important, politica valutară pe parcursul a 18 ani, adică pe durata unei perioade mai scurte față de cea pentru care a fost încheiat contractul, a modificat de trei ori regulile de stabilire a cursului de schimb valutar.
- 4 Prin urmare, există îndoiala dacă, având în vedere natura pe termen lung a contractului de credit indexat și modificările imprevizibile pe piața valutară, este

posibil ca în orice moment să se solicite părâtului să specifice cu exactitate și în mod strict normele de determinare a cursului valutar sau, având în vedere natura serviciului în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13, se poate face referire la conceptul mai general al cursului de schimb valutar al pieței libere, mai ales că posibila libertate a băncii în determinarea cursului de schimb valutar - în limitele valorilor pieței libere - nu ar conduce la un dezechilibru semnificativ, în conformitate cu articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, din punct de vedere economic în detrimentul consumatorului. Această îndoială pare confirmată de reglementările aplicate de părât după introducerea articolului 69 alineatul 2 punctul 4a din Legea bancară. Astfel cum a indicat părâtul încă de la modificare, conform reglementărilor, ratele valutare sunt determinate luând în considerare: ratele de schimb medii anunțate de Banca Națională a Poloniei, situația curentă pe piața valutară, poziția curentă a băncii, previziunea modificărilor cursului de schimb valutar. O asemenea modalitate de redactare a reglementărilor, deși indică criteriile pentru determinarea cursului de schimb valutar, face imposibilă determinarea cursului de schimb valutar, din cauza unor reguli imprecise și vagi.

- 5 Dacă se consideră că o clauză contractuală referitoare la regulile de stabilire a cursului de schimb valutar poate fi caracterizată, în cazul unui contract de credit indexat într-o monedă străină, printr-o anumită generalitate și poate să se raporteze la rata de pe piață, apare o altă îndoială dacă este posibilă interpretarea clauzei contractuale cu privire la determinarea de către un creditor (bancă) a cursului de cumpărare și vânzare a unei monede străine în așa fel încât să rezolve îndoielile contractuale în favoarea consumatorului și să presupună că contractul determină ratele de cumpărare și vânzare a monedei străine nu în mod arbitrar, ci într-un mod specific pieței.
- 6 În acest context, trebuie să se stabilească dacă este posibilă eliminarea ambiguității clauzei contractuale care stabilește regulile de determinare a cursului de schimb valutar, în conformitate cu considerentele și cu articolul 5 din Directiva 93/13, fără a fi necesară înlăturarea clauzei contractuale criticate. O asemenea soluție poate fi realizată prin distincția dintre posibilitățile de interpretare a clauzelor contractuale în favoarea consumatorului în conformitate cu articolul 5 din Directiva 93/13 și posibilitatea excluderii clauzei contractuale considerate abuzive în temeiul articolului 6 din directiva sus-menționată. Interpretarea declarațiilor de intenție și a contractelor în ordinea juridică națională este reglementată de articolul 65 din Codul civil, fiind luate ca referință principiile conviețuirii sociale și obiceiurile consacrate în circumstanțele unei declarații de voință și, în cazul contractelor, intenția comună a părților și scopul contractului. Prin urmare, întrebarea este dacă clauza ambiguă din contractul încheiat cu consumatorul poate fi înlăturată prin interpretarea intenției consecvente a părților și a scopului contractului sau dacă o asemenea clauză contractuală ar trebui să fie considerată în mod automat inefficientă în sensul articolului 385¹ din Codul civil. Acest lucru este relevant în contextul declarațiilor reclamanților în ceea ce privește faptul că la momentul încheierii contractului au considerat că pentru conversie va fi utilizat un curs de schimb obiectiv, de exemplu cel al NBP, și

afirmațiile pârâtului potrivit căreia rata utilizată este o rată de piață, iar nu una determinată în mod arbitrar.

- 7 Îndoiala se aplică, de asemenea, procedurilor în contextul evaluării dacă o anumită clauză contractuală este abuzivă. Pe baza poziției prezentate de autoritățile naționale (Oficiul Concurenței și al Protecției Consumatorilor, Ombudsmanul Financiar) și jurisprudența instanțelor naționale, se poate considera că evaluarea clauzei contractuale privind determinarea ratei de cumpărare și de vânzare a monedei străine într-un contract de credit indexat într-o monedă străină drept abuzivă în lumina Directivei 93/13 poate fi făcută numai pe baza formulării literale a contractului. Cu toate acestea, în conformitate cu Hotărârea Curții din 26 ianuarie 2017 în cauza C-421/14, cu Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punctul 39, și cu Hotărârea din 14 martie 2013 în cauza C-415/11, Aziz/Catalunyacaixa, evaluarea clauzei contractuale trebuie făcută în lumina tuturor circumstanțelor de fapt relevante. Deși clauzele contractuale în astfel de cazuri sunt aceleași sau similare, circumstanțele privind activitățile părților la momentul încheierii contractului justifică întrebarea dacă chestiuni precum următoarele sunt relevante pentru evaluarea unui contract ca fiind abuziv: a) executarea contractului pentru restabilirea circumstanțelor la momentul încheierii contractului, b) lipsa semnării unui act adițional la contract, prin care să se fie permisă rambursarea directă a creditului în valută, c) impactul clauzelor contractuale contestate asupra voinței consumatorului de a încheia contractul, d) înțelegerea de către consumator a clauzei contractuale contestate sau e) lipsa de interes a consumatorului pentru clauza contractuală contestată la momentul încheierii contractului și a executării acestuia, inclusiv lipsa de familiarizare cu conținutul contractului la momentul încheierii acestuia și pe toată durata acestuia. Această îndoială rezultă din teza exprimată în Hotărârile pronunțate în cauzele C-415/11 și C-421/14, în care se arată că există o contradicție cu principiile bune-credințe atunci când clauzele contractuale modelează distribuția drepturilor și obligațiilor într-un mod care nu ar fi acceptat de părți în cursul unor negocieri corecte între acestea. În opinia instanței de trimitere, evaluarea circumstanțelor legate de încheierea contractului, inclusiv intenția consimțită a părților de a determina cursul de schimb valutar, va fi utilizat pentru executarea contractului, trebuie efectuată în lumina tezei exprimate în Hotărârile Curții pronunțate în cauzele C-415/11 și C-421/14. În această situație, instanța de trimitere consideră că circumstanțele referitoare la acțiunile părților la momentul încheierii contractului enumerate la literele (a)-(e) de mai sus au o importanță considerabilă.
- 8 Între timp, întrebarea dacă clauza contractuală în cauză va fi acceptată poate fi clarificată pe baza îndoielilor de mai sus. În special problema executării contractului, nerespectarea regulilor de determinare a cursului de schimb valutar sau lipsa de familiarizare cu contractul pe toată durata acestuia permit concluzia că contractul ar fi fost încheiat chiar dacă partea în cursul negocierilor corecte ar fi aflat detaliile privind determinarea cursului de schimb valutar de către bancă. În cazul de față, aceste îndoieli sunt întărite de faptul că reclamant[ții] a[u] declarat că se aștepta[u] ca rata de schimb să fie stabilită într-un mod obiectiv, de exemplu, indicând rata de schimb a NBP. Pe de altă parte, pârâtul recunoaște că a fost

obligat să utilizeze cursul pieței și, în fapt, unul obiectiv. Astfel, de fapt, s-ar putea ajunge la o situație în care părțile să fi convenit asupra clauzei contractuale date care, în cursul unor negocieri corecte, ar fi fost acceptată, îndeplinind condiția bunei-credințe menționată în Hotărârile Curții pronunțate în cauzele C-415/11 și C-421/14. Acest lucru justifică îndoiala dacă voința unanimă a părților de a utiliza cursul de schimb valutar obiectiv permite ca clauza contractuală în cauză să fie considerată abuzivă sau dacă este posibilă înlăturarea îndoielilor contractuale în acest sens, în așa fel încât să se concluzioneze că cursul de schimb valutar din tabelul băncii nu este unul arbitrar, ci unul determinat în cadrul libertății care rezultă din articolele 69 și 111 din Legea bancară, dar numai în limita valorilor de piață.

- 9 Toate întrebările preliminare menționate anterior sunt relevante pentru determinarea standardului normativ corect care rezultă din dispozițiile Directivei 93/13 în discuție și, prin urmare, sunt foarte importante în contextul dreptului național. Având în vedere numărul mare de cauze pendente în fața instanțelor naționale împotriva diferitelor bănci, în care, în primul și cel mai frecvent argument de fond, se invocă lipsa libertății în ceea ce privește determinarea cursurilor de schimb valutar, răspunsul Curții va fi extrem de util pentru soluționarea litigiului din litigiul principal, dar și pentru multe alte litigii naționale de același tip. Un răspuns negativ la prima întrebare va permite, în esență, soluționarea unor cazuri similare în mod eficient, fără a fi nevoie să fie luate în considerare alte probleme, inclusiv riscul cursului de schimb valutar.
- 10 Un răspuns pozitiv este susținut de faptul că tipul unui contract de credit ipotecar indexat în monedă străină încheiat pe o perioadă de câteva decenii (în speță, 40 de ani) face probabil imposibilă formularea clauzei contractuale într-un mod atât de lipsit de ambiguitate încât să se aplice pe întreaga durată a contractului. Întrucât NBP a modificat regulile de stabilire a cursurilor valutare de trei ori pe parcursul a 18 ani, pare rezonabil să existe îndoiala dacă poate fi necesar ca o bancă comercială să poată adopta o soluție lipsită de ambiguitate în acest sens și pentru o perioadă atât de lungă.
- 11 Referirea la o formulă aritmetică, luându-se în considerare cursurile de schimb valutar de pe piața interbancară indicate de agențiile de știri Reuters sau Bloomberg ajustate pentru marje, nu a putut satisface claritatea și certitudinea condiției contractuale. Având în vedere durata atât de lungă a contractului și imprezizibilitatea situației economice, trimiterea la datele acestor servicii de știri s-ar putea dovedi a fi insuficientă, fiabilitatea neputând fi verificată. Trebuie menționat, totuși, că, întrucât cursul NBP este rezultatul cursurilor de schimb valutar ale băncilor comerciale stabilite în tabelele lor (inclusiv al băncii pârâte), trimiterea la cursul de schimb valutar NBP în contract s-ar putea confrunta, de asemenea, cu acuza legată de libertatea de a stabili acest curs de schimb valutar datorită influenței indirecte a băncilor comerciale asupra ratei NBP. Prin urmare, îndoielile sunt ridicate și de posibilitatea recunoașterii cursului de schimb NBP ca indicator obiectiv și independent de voința băncilor comerciale. În această situație, poate singura clauză contractuală sigură, deși destul de generală, ar fi una care se

referă la ratele de piață pentru cumpărarea și vânzarea unei monede străine. În același timp, un anumit caracter general al dispoziției contractuale contestate ar putea fi justificat prin prisma articolului 3 alineatul (1) din directivă: natura creditului indexat într-o monedă străină încheiat pe o perioadă de câteva zeci de ani. Totodată, lăsând băncii o anumită libertate de a stabili ratele de schimb valutar - numai în limitele valorii de piață - face imposibilă evaluarea unei astfel de clauze contractuale, deoarece, potrivit articolului [3] alineatul (1) din directivă, provoacă un dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului. Reglementările naționale nu interzic băncii să își determine propriile cursuri de schimb valutar în conformitate cu articolele 69 și 111 din Legea bancară, iar o piață liberă poate fi o garanție corespunzătoare a unor cursuri valutare reale și obiective.

- 12 În ceea ce privește răspunsul pozitiv la a doua întrebare, trebuie menționat că, având în vedere că Directiva 93/13 face distincție între posibilitatea de a înlătura ambiguitatea unei clauze contractuale în temeiul articolului 5 din aceasta și necesitatea eliminării clauze contractuale contestate potrivit articolului 6 din directivă, se pare că ar trebui să se folosească mai întâi soluția mai ușoară și să se încerce înlăturarea ambiguității contractuale, permițându-se astfel menținerea completă a contractului, în conformitate cu voința părților. Voința părților poate fi stabilită cu ajutorul articolului 65 din Codul civil. Acest lucru este susținut de faptul că părțile au indicat că ratele de schimb în conformitate cu contractul trebuie să fie obiective, pe care părâtul le-a înțeles ca fiind rata de piață, în timp ce reclamantii nu aveau o poziție specifică în acest sens, de exemplu, indicând rata NBP.
- 13 În special, în Hotărârea pronunțată în cauza C-421/14, Curtea a precizat că este de competența instanței naționale să se pronunțe, ținând seama de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice pe baza criteriilor indicate și în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe (punctul 57). Punctul 61 din această hotărâre precizează, de asemenea, că, în temeiul articolului 4 alineatul (1) din directiva menționată, caracterul abuziv al unei clauze contractuale trebuie apreciat luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului. Apoi trebuie făcută trimitere la Hotărârea pronunțată în cauza C-243/08 (punctul 39), unde se arată că articolul 4 din directivă prevede că eventualul caracter abuziv al unei clauze contractuale trebuie apreciat luându-se în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului (a se vedea de asemenea Hotărârea Curții în cauza C-415/11, punctul 71).
- 14 În plus, trebuie menționat că clauza contractuală contestată, deși nu este suficient de precisă, nu permite să se considere că banca pârâtă este de rea-credință, deoarece pe întreaga durată a contractului a folosit, în conformitate cu înțelegerea contractuală, cursurile de schimb valutar ale pieței, chiar și într-un moment în care nu apăruse problema clauzelor contractuale abuzive. În acest sens, băncii nu i se

poate atribui dorința de a contura o clauză contractuală care să fie în detrimentul consumatorului prin utilizarea unor cursuri valutare detașate de piață. Clauze contractuale similare în acest tip de contracte de credit au constituit, de asemenea, o practică comună altor bănci. Trebuie menționat că chiar și acordarea libertății băncii de a stabili cursurile de schimb valutar în cadrul valorilor de piață conduce la faptul că în cazul de față împrumutații se află într-o situație economică mai favorabilă decât dacă ar fi fost parte într-un contract de credit în PLN având rata dobânzii corespunzătoare.

DOCUMENT DE LUCRU